

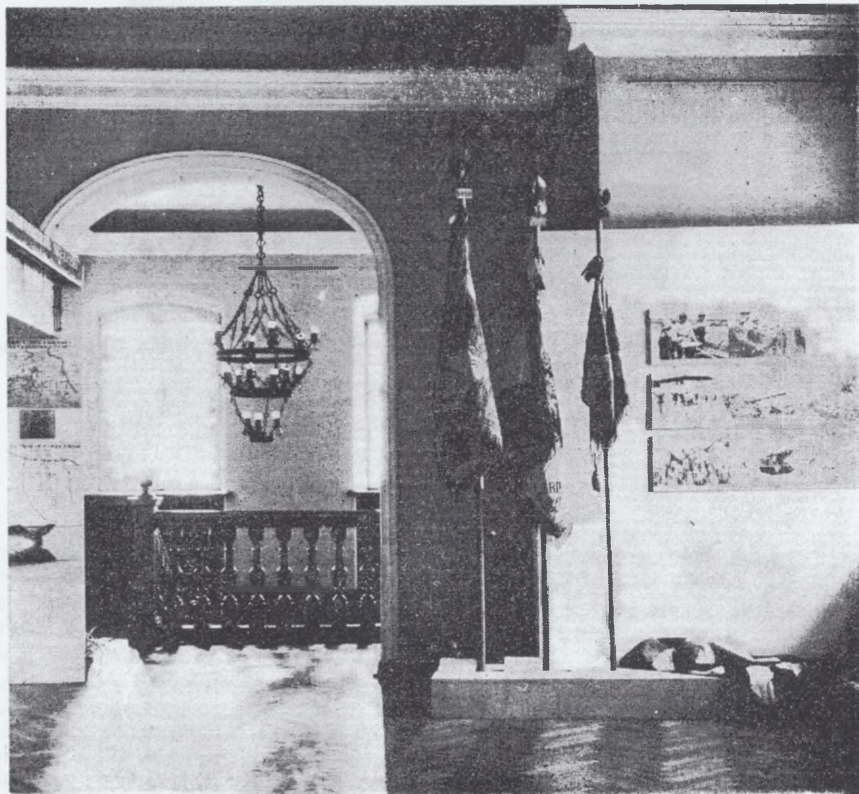
in'formator'

MUZEUM W GRUDZIĄDZU

MUZEA UNIWERSYTETAMI KULTURY

Rok VIII, Nr 3(73)

lipiec-wrzesień 1967 r.

Końcowy fragment wystawy „Wojsko w 1000-letnich dziejach Państwa Polskiego”; patrz artykuł str. 33

giellończyka w Grudziądzu i dostępna zwiedzającym w okresie od 8 marca do 24 lipca 1967 r.

MALARSTWO POMORSKIE (cz. II). Ekspozycja 11 obrazów 6 artystów-malarzy ze zbioru Galerii Współczesnego Malarstwa Pomorskiego grudziądzkiego Muzeum, udostępniona zwiedzającym w Klubie przy ul. Kwiatowej w Grudziądzu od dnia 24 czerwca 1967 r. Wśród wystawionych znajdują się prace St. Borysowskiego, T. Niesiołowskiego, St. Łuczaka.

MATEJKO W REPRODUKCJI. Oświetlony pokaz 8 reprodukcji Matejkowskiego cyklu „Dzieje cywilizacji w Polsce”, urządzony w Klubie przy ul. Jagiellończyka w Grudziądzu od dnia 25.VII.1967 r.

PEJZAŻE SZYSZKINA. Wystawa reprodukcji malarstwa pejzażowego jednego z najwybitniejszych pejzażystów rosyjskich minionego stulecia, obejmująca 10 reprodukcji obrazów oraz planszę z tekstem objaśniającym. Pokaz zorganizowano w Międzyzakładowym Klubie Zw. Zaw. Pracowników Przemysłu Spożywczego i Cukrowniczego w Grudziądzu, przy ul. Obr. Stalingradu od dnia 29 sierpnia 1967 r.

JÓZEF BŁACHNIO

WOJSKO W 1000-LETNICH DZIEJACH PAŃSTWA POLSKIEGO

Wystawa pod tym tytułem jest pierwszą tego rodzaju ekspozycją historyczną prezentowaną publiczności blisko 75 tysięcznego Grudziądza i jego okolic, a także mieszkańcom z innych miejscowości województwa bydgoskiego. Pokazuje ona chronologiczny zarys organizacji sił zbrojnych na tle bogatych dziejów państwa polskiego, których wielki jubileusz święcił w latach 1960—1966 nasz naród obchodami Tysiąclecia, proklamowanymi uchwałą Sejmu PRL.

Na ekspozycję złożyły się m. in. militaria, materiały ikonograficzne, szkice operacyjne ważniejszych bitew, fotogra-

POKAZ BRONI MYŚLIWSKIEJ. Wystawa 17 okazów współczesnej broni myśliwskiej urządzona w okresie od 17 lipca do 10 września 1967 r. w Klubie przy ul. Jagiellończyka w Grudziądzu.

POKAZ BRONI SIECZNEJ XVIII—XX w. Kolejna ekspozycja w Klubie przy ul. Jagiellończyka, obejmująca 19 eksponatów ze zbiorów grudziądzkiego Muzeum i dostępna zwiedzającym od dnia 11 września 1967 r.

SZTUKA LUDOWA Z OKOLIC GRUDZIĄDZA. Wystawa etnograficzna, składająca się z 25 okazów sztuki ludowej, zorganizowana w Technikum Mechanicznym w Grudziądzu w dniu 14 września 1967 r.

GALERIA WSPÓŁCZESNEGO MALARSTWA POMORSKIEGO. Wybór z GWMP 25 prac 16 autorów, zorganizowany jako wystawa objazdowa w Muzeum w Łęborku od dnia 3 czerwca 1967 r.

MALARSTWO ALEKSANDRA GIERYMSKIEGO W REPRODUKCJI. Oświetlona wystawa 15 kolorowych reprodukcji najwybitniejszych prac malarskich Aleksandra Gierymskiego, czynna w Muzeum na Zamku w Kwidzynie od dnia 21 lipca 1967 r.

fie dowódców walk narodowo-wyzwoleńczych oraz wybitnych działaczy rewolucyjnych. Urozmaiceniem wystawy są związane z nią tematycznie dzieła sztuki: dziesięć obrazów z XIX i XX w. oraz dwie okazałe rzeźby o tematyce batalistycznej. Symbolicznym i dekoracyjnym akcentem jest 21 wizerunków orłów, wieńczących poszczególne witryny. Zostały one odtworzone na podstawie materiałów źródłowych z poszczególnych reprezentowanych na wystawie okresów historycznych (od Mieszka I do Polski Ludowej).

Muzeum w Grudziądzu jest otwarte we wtorki w godz. 10.00—18.00, w środy, czwartki, piątki, soboty, niedziele i święta w godz. 10.00—14.00. W poniedziałki i dni poświęcone Muzeum jest zamknięte. We wtorki wstęp bezpłatny. W pozostałe dni opłata wynosi: normalna — 1 zł, ulgowa — 0,50 zł, a dla grup powyżej 10 osób — 0,25 zł od osoby.

wystawy

← stałe

+ PRADZIEJE ZIEMI CHELMIŃSKIEJ
+ HISTORIA GRUDZIĄDZA

+ KULTURA MATERIALNA OKOLIC
GRUDZIĄDZA (w formie zmagazynowanej)

wystawy

ruchome

WOJSKO W 1000-LETNICH DZIEJACH PAŃSTWA POLSKIEGO. Wielka wystawa historyczna, otwarta w grudziądzkim Muzeum w „Dniach Oświaty, Książki i Prasy” z okazji 22 rocznicy zwycięstwa nad faszyzmem. Ekspozycja została urządzona ze zbiorów Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie i Muze-

um w Grudziądzu. Na przykładzie około 500 eksponatów oraz ponad 200 fotokopii, przedstawionych w układzie chronologicznym, wystawa zapoznaje z rozwojem i dziejami oręża polskiego na przestrzeni tysiąca lat. Uroczyste otwarcie wystawy odbyło się w dniu 17 maja 1967 r.

wystawy

czasowe

WSPÓŁCZESNA GRAFIKA BYDGOSKA. Wystawa 11 prac współczesnych ar-

tystów-grafików województwa bydgoskiego, urządzona w Klubie przy ul. Ja-

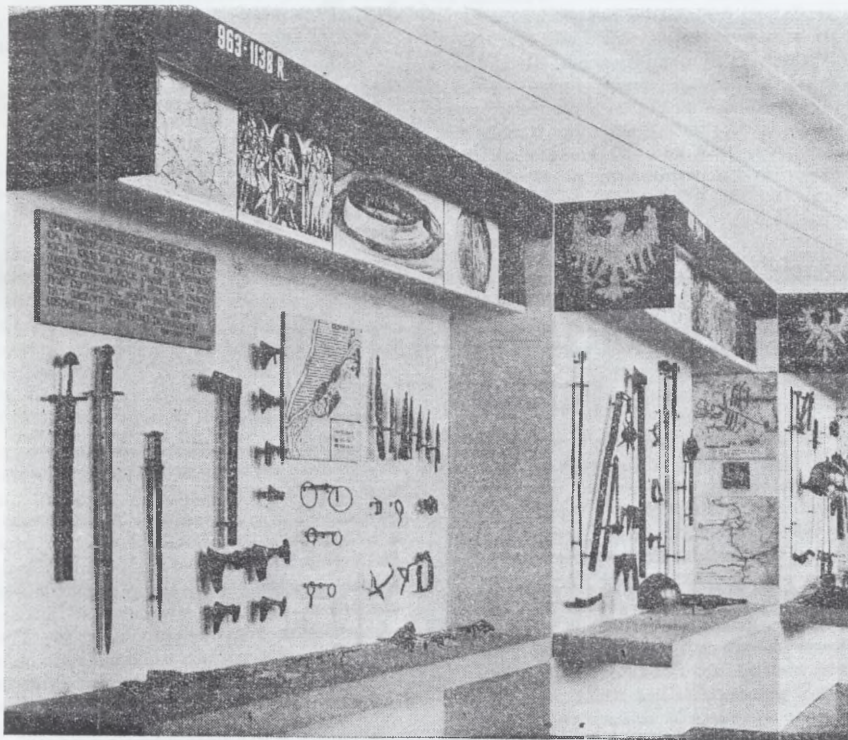
Ogółem ekspozycja składa się z 512 eksponatów oraz 209 fotografii i reprodukowanych dokumentów. Ogromna większość materiału ekspozycyjnego pochodzi ze zbiorów Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, pozostałe ze zbiorów Muzeum w Grudziądzu. Całość została umieszczona w 22 witrynach oraz na 15 podiach o łącznej powierzchni 186 m². Każda witryna przedstawia w porządku chronologicznym określony okres historyczny, z uwypukleniem istotnych dlań zjawisk i wydarzeń wojennych (np. 963—1138 lub 1861—1864). Niektóre z witryn są uzupełnione eksponatami wolnostojącymi oraz umieszczonymi na planszach. Cała ekspozycja została rozmieszczona w 8 salach.

Zorganizowanie tak okazałej wystawy wymagało szerokiego poparcia ze strony

władz miejskich i wojska, a także wysiłku organizacyjnego pracowników obu wymienionych muzeów. Wszyscy zainteresowani przeszli tę próbę sił pomyślnie. Jej uwieńczeniem był dzień 17 maja br. — data otwarcia omawianej wystawy.

Wprowadzeniem do ekspozycji są eksponaty archeologiczne — pierwsza rozpowszechniona m. in. na obszarze Polski broń człowieka z najbardziej odległych czasów. Reprezentują je: siekiery kamienne z epoki neolitu oraz siekiery, sztylet i groty wykonane z brązu z okresu kultury łużyckiej.

Punktem wyjściowym wystawy (sala I, witryna 1) jest okres konsolidacji aparatu państwowego i ustalenia państwa polskiego oraz aktywności politycznej Polski i jej kultury. Przedstawione ma-

Początki Państwa Polskiego

terialy zapoznają z organizacją wojskową Mieszka I, który utworzył pierwszy stały zastęp wojska stałego tzw. drużynę, będący stale gotowy do odparcia ataku nieprzyjaciela. O owych wojach, uzbrojonych w pancerze, donosi geograf arabski Ibrahim-ibn-Jakub. Setka ich — według Ibrahima — równoważyła 1000 innych wojów z pospolitego ruszenia. Fakt ten uważany jest za zjawisko przełomowe w początkach historii naszego wojska.

Właściwym jednak twórcą i organizatorem wojskowym był syn Mieszka I Bolesław Chrobry. On to zdołał zorganizować, oprócz istniejącej już stałej drużyny książęcej, właściwe wojsko rekrutujące się również z chłopstwa. Składało się ono z ciężko i lekkozbrojnych. Pierwsi nosili hełmy, kolczugi (pancerze druciane) lub zbroje łuskowe, mieli długie włócznie (kopie) i miecze obosieczne, natomiast główną bronią lekkozbrojnych były: włócznie lżejsze i tarcze zwane „szczytami”, łuki, kusze i długie topory (berdysze). Dzielili się na dziesiątki i setki. W podobny sposób organizowano pospolite ruszenie.

Sposób prowadzenia wojen polegał głównie na unikaniu walnych rozpraw, a niszczeniu niespodziewanymi napadami rozdzielonych sił nieprzyjaciela. Stosowano przy tym współdziałanie jazdy i łuczników pieszych.

Z tego okresu eksponuje się m. in. grotę do włóczni, topory, miecze „drużynników”. Zamieszczony w witrynie plan operacyjny bitwy pod Cydzyną (Cedynią) w 972 r. przypomina o wyprawie margrabiego niemieckiego Hodona, mającej na celu sparaliżowanie działań polskich na Pomorzu Zachodnim, a rozbitej przez siły Mieszka I i jego brata Scibora.

Sytuacja międzynarodowa Polski w XII—XVI wieku, a zwłaszcza wzrost zagrożenia zewnętrznego m. in. przez ekspansję królów czeskich, niszczące najazdy tatarskie na Polskę i długoletnie walki z Zakonem krzyżackim, zmuszają panujących do stałego wzmacniania obronności kraju. O ile w XII i XIII w. rola nielicznej piechoty jest znikoma, bo bitwę rozstrzyga jazda rycerska bitno-

ścią, sprawnością i liczbą, to w XIV w. każdy rycerz jest zobowiązany zgłosić się do służby wojennej z jak najliczniejszym poczem ludzi zbrojnych, służących w pospolitym ruszeniu. Mieszczanom natomiast powierza się obronę swoich miast. Tak zorganizowana siła zbrojna służyła jedynie do obrony kraju i bez specjalnego wynagrodzenia nie miała obowiązku wyruszać na wyprawy poza granice Polski. Władysław Łokietek w zwycięskiej bitwie z Krzyżakami pod Płowcami (27.IX.1331 r.) wykazał znaczenie dobrze zgranych sił pospolitego ruszenia. Jeszcze w początkach XV w. pospolite ruszenie było decydującą siłą militarną wojska polskiego. Nieco później nie przedstawiało już tej wartości bojowej i nie nadawało się do dłuższych operacji militarnych.

Materiały i eksponaty umieszczone w witrynach (2 i 3), na podiach i planszach to uzbrojenie rycerstwa pospolitego ruszenia (konne, ciężko- i lekkozbrojne): miecze, tasaki, topory, rapiery, uzbrojenie piechoty chiopskiej: rohatyna, halabarda, sierp, korbacz, oraz małych grup wojsk zaciężnych: zbroja zaciężnego kopijnika, halabardy oraz długie, ciężkie miecze dwuręczne). Dwa z eksponowanych szkiców operacyjnych ilustrują wojnę z Zakonem w 1410 r. oraz przebieg bitwy pod Grunwaldem (15.VII.1410 r.), jednej z największych bitew średniowiecza, zakończonej świetnym zwycięstwem Polaków i ich sprzymierzeńców.

W sali drugiej (plansza 4—6) zapoznujemy się z zabytkami i źródłami dotyczącymi historii państwa polskiego do końca XVII w. (rozwój wewnętrzny Rzeczypospolitej, kierunki ekspansji, walki o Inflanty, wojsko i sztuka wojenna). Ewolucja poszczególnych broni i zanik wartości bojowej pospolitego ruszenia — z jednej strony oraz kampania gdańska, a zwłaszcza wojny z Rosją o Inflanty — z drugiej, zmusiły Stefana Batorego do reorganizacji dotychczasowego wojska i stworzenia znaczniejszych sił polskich. Na mocy uchwały sejmu 1578 r. uformował on piechotę wybraniecką. Tworzyli ją chłopcy tylko z dóbr królewskich (1

„wybraniec” z 20 łanów). Zwiększono też liczebność oddziałów zaciężnych. W końcu XVI w. piechota wybraniecka została uzbrojona w muszkiety lontowe, szable i berdysze. W XVII w. bardzo cenną nowością było wprowadzenie konnej piechoty — dragonii, wyposażonej w rapiery, pistolety i bandolety kołowe. Współdziałała ona z jazdą pancerną. Bezpieczeństwo wewnętrzne kraju wymagało też zbudowania dużych umocnień fortyfikacyjnych. Otrzymały je miasta: Gdańsk, Zamość, Elbląg, Warszawa, a także inne miasta oraz rezydencje magnackie i klaszatory.

Na wystawie osiągnięcia te ilustruje kilkanaście dokumentów oraz 61 eksponatów. Duże zaciekawienie wzbudzają m. in. pistolety kołowe, hakownica (broń palna lontowa), rapiery, bandolety kołowe, zbroja rajtarska, zbroje husarskie oraz uzbrojenie pancernego jazdy lekkiej. Natomiast znajdujące się w tej sali materiały ikonograficzne ilustrują niektóre ważniejsze bitwy m. in. pod Kircholmem (27.IX.1605 r.) — klasyczny przykład bitwy walnej, zakończonej pełnym zwycięstwem (zniszczeniem $\frac{2}{3}$ stanu liczebnego przeciwnika) oraz ostatnie wielkie zwycięstwa Rzeczypospolitej Szlacheckiej — Chocim (11.XI.1673 r.), Wiedeń (12.IX.1683 r.). To ostatnie oznaczało zarazem załamanie ofensywnej siły Turcji.

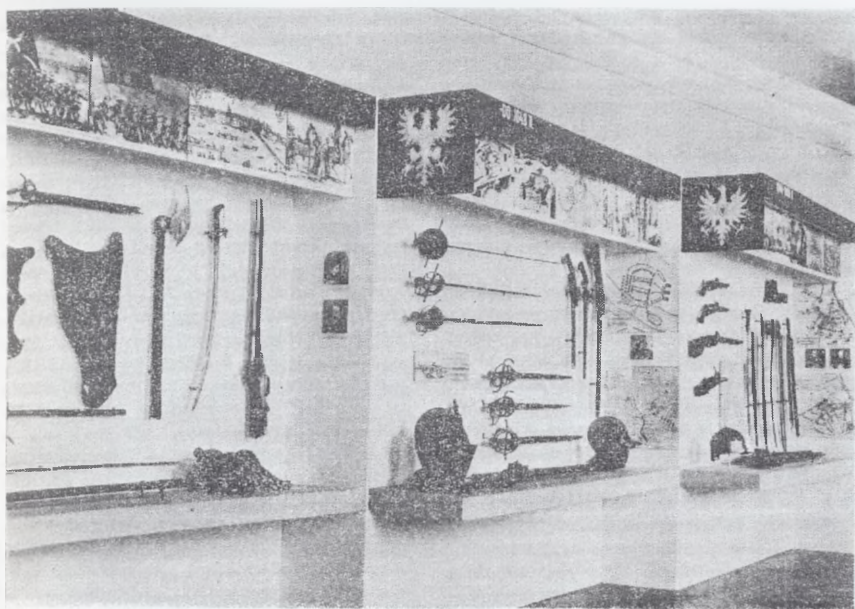
Następujący z kolei okres osłabienia Rzeczypospolitej w dobie wojny północnej, jej rozłam wewnętrzny i bezsilność w czasie wojny siedmioletniej (1756—1763) przedstawione są w sali trzeciej. Do nielicznych eksponatów z tego okresu należą m. in. blachy od czapek grenadierów prywatnych wojsk magnackich (Potoczek, Radziwiłłów, Czartoryskich), tasak żołnierza polskiej chorągwi janczarskiej, bandoletki kołowy oraz szyszak husarski z pocz. XVIII w., myśliwskie strzelby skałkowe, pałasze, szable oraz szpontony. Ponadto na ścianach w tejże sali umieszczono cztery obrazy E. Gepperta.

Rozkład armii polskiej trwał przez okres panowania obu Sasów. Dopiero Sejm konwokacyjny i koronacyjny poczył poważny krok naprzód w kierunku

ku zreformowania wojska. Powołano Komisję Wojskową Koronną i Komisję Wojskową Litewską. Zaprowadzono rygor w armii, a zwłaszcza ograniczono samowolę w konnicy polskiego autoramentu. Król podporządkował sobie gwardię i pułki ułańskie, podniósł stan artylerii i założył w Warszawie ludwisarnię. Utworzył też w 1765 r. w Pałacu Kazimierzowskim korpus kadetów zwany Szkołą Rycerską, która była pierwszą uczelnią wojskową w Polsce. Wyjdą z niej później m. in. Kościuszko, Sierakowski, Kniaziewicz, Sokolnicki.

W roku 1776 Departament Wojskowy, jako następca dawniejszej Komisji, podjął ponownie reformy w zakresie wojskowości. Do ważniejszych zmian należy zniesienie dotąd jeszcze istniejących chorągwi husarskich i pancernych, które już w okresie saskim pozbyły się swych żelaznych zbroi, a przywdziały kurtki i kontusze mundurowe. Kopie zamieniono na lekkie „proporce” długości do 5 łokci. Reformy stopniowo przekształcały wojsko polskie, wyrosłe z dawnego autoramentu cudzoziemskiego. Jednak nadal dotkliwie odczuwano jego małą liczebność. Sejm Wielki (1788—1792) na jednym z pierwszych swych posiedzeń uchwalił m. in. podniesienie stanu wojska do 100 tys. Wprowadzono też przymus poborowy. W rezultacie w 1792 r., podczas wojny z Rosją, jazda w Koronie liczyła 19.047 ludzi, a piechota 23.253. Dalsza ekspozycja w witraży (VIII) nawiązuje do prób i programów reform, Konstytucji 3 Maja 1791 r. i wojny 1792 r. Z eksponatów umieszczono tu: karabiny skałkowe, tasak, szpadę, pałasz i szablę z napisem „Konstytucja, Stanislaus Augustus Rex, Dzień 3 Maja 1791. Vivat, Wolność, Polska”. Dwa szkice przedstawiają: przebieg działań wojennych w rejonie Lubar — Zasław, między wojskiem polskim pod dow. ks. Józefa Poniatowskiego a wojskiem rosyjskim, zakończonych zupełnym rozbięciem odosobnionej kolumny Markowa oraz bohaterką walkę obroną Kościuszki pod Dubienką (18.VII.1792 r.).

Drugi rozbiór Polski w 1793 r. — klęska polityczna i faktyczna utrata samodzielności — pogłębiał trudności gospo-

Wojsko i sztuka wojenna w XVI—XVII w.

darcze, a jednocześnie nasilał przygotowania powstańcze. Z wybuchem powstania kościuszkowskiego i udziałem kosynierów w bitwie pod Raclawicami (4.IV.1794 r.) oraz walką na ulicy Miodowej w Warszawie zapoznaje nas wityrna IX. Poza materiałami ikonograficznymi okres ten ilustrują m. in.: pistolety olstrowe kawalerii narodowej, sztucer gwintowany strzelców konnych, szable, palasze i karabiny. Umieszczone tu szkice sytuacyjne zapoznają: z przebiegiem bitwy pod Raclawicami między powstańcami pod dow. T. Kościuszki a grupą wojsk pod dow. gen A. Tormasowa oraz z obroną Warszawy (przy pomocy 23 tys. żołnierzy, silnej artylerii i ludności miasta).

Z inicjatywy gen. Henryka Dąbrowskiego i za zgodą Napoleona zostały utworzone w północnych Włoszech polskie oddziały — Legiony. Dzieliły się one na legie, później na półbrygady. Broń ich była początkowo zdobyczna, aus-

triacka, potem wyposażono strzelców w sztucery, a z czasem w wyborową broń francuską. Walczyły one u boku Francji i sprzymierzonych z nią państw włoskich z wojskami austriacko-neapolitańskimi, rosyjskimi, angielskimi oraz tłumili powstania chłopów włoskich. Legiony zanim dotarły do kraju — zwłaszcza piechota — zostały rozproszone po różnych formacjach. Do kraju wróciło łącznie 78 oficerów i 271 legionistów weteranów i inwalidów.

W latach 1806—1807 utworzono nowe oddziały: Legię Północną — 1 pod dowództwem gen. Józefa Zajączka, 2 — pod dow. gen. Henryka Wołodkowicza. Obie legie zostały połączone i dowództwo nad nimi przejął ks. Michał Radziwiłł.

Wskreszenie wojska polskiego Napoleon chciał powierzyć T. Kościuszce, gdy ten jednak wysunął żądanie gwarancji odrodzenia Polski w granicach przedrozbiorowych i wolności dla uwla-

szczonego chłopca, Napoleon zdecydował oprzeć swój plan na popularnym twórcy legionów — gen. J. Dąbrowskim. Nowe wojsko polskie powstawało w miarę wyzwalania departamentów bydgosko-kwidzińskiego, płockiego i białostockiego. W ten sposób uformowano 3 legie: poznańską Dąbrowskiego, kaliską Zajączka i warszawską Poniatowskiego. Składało się na nią: 30.828 ludzi piechoty, 6.222 jazdy, 6.222 artylerii, 414 saperów, 575 woźniców.

Po wkroczeniu w granice Księstwa Warszawskiego VIII korpusu pruskiego (wojna francusko-austriacka) ks. Józef Poniatowski stoczył z najeźdźcami bitwę pod Raszynem (19.IV.1809 r.), taktycznie nie rozegraną. Szkic operacyjny w witrynie obrazuje jej przebieg z dwukrotnie silniejszym przeciwnikiem. Ponadto eksponuje się broń sieczną i palną jakiej używano m. in. w tej bitwie.

Dalszy fragment ekspozycji (witryna XII i XIII) zapoznaje z wojskowością polską w latach 1832—1864. Jest to okres m. in. wielkiej emigracji, ruchów rewolucyjnych w kraju, powstania poznańskiego w 1848 r., chłopskich ruchów oporu i powstania styczniowego. Patriotyczny zryw Polaków nie ograniczał się tylko do działalności w kraju. W tym czasie powstały różne formacje wojskowe na obczyźnie np. legion A. Mickiewicza we Włoszech (29.III.1848 r.), walczący u boku Włochów przeciw monarchii habsburskiej, legion gen. J. Wysockiego (20.XI.1848 r.), który posiłkując armię węgierską łączył nadzieje na odrodzenie państwa polskiego, kampania siedmiogrodzka gen. Józefa Bema (1848—1849).

W kraju główny wysiłek Polaków koncentrował się w tym okresie wokół walki z niesprawiedliwością społeczną i wojny z zaborcami. Problemy te miało rozwiązać zbrojne powstanie ogólnonarodowe na wszystkich terenach polskich, znajdujących się pod rządami trzech zaborców. Przebieg wydarzeń po wybuchu powstania styczniowego wykazał m. in., że siły obu stron oceniane były niewłaściwie, a poza tym brak było jednolitego kierownictwa wojskowego i politycznego. Poza tym oddziały powstańcze,

poza nielicznymi wyjątkami jak korpus M. Langiewicza, czy — po reformie R. Traugutta — korpus J. Hanke-Bosaka, były na ogół niewyszkolone wojskowo i słabo uzbrojone. W okresie powstania styczniowego piechota stanowiła podstawową siłę militarną wojska powstańczego. Dzieliła się ona na dwa typy: zbrojną w broń białą (kosynierzy) oraz w broń palną (strzelcy). Ci ostatni dzielił się na karabinierów (posiadali broń o lufie gwintowanej) i tyralierów (broń o lufie gładkiej). Była to broń belgijska, francuska, austriacka, rzadziej pruska. Tylko niektóre grupy powstańców były wyposażone w 6-strzałowe rewolwery lub karabinki iglicowe. Poza piechotą istniały też — początkowo — dwa typy kawalerii: samodzielna, uformowana w większych oddziałach i zwiadowcza, osłonowa, spotykana najczęściej. Później utworzono jedną całość jako kawalerię dywizyjną. Ona też — lepiej uzbrojona (lance, szable, pistolety lub karabinki) — stanowiła podstawową siłę oddziału partyzanckiego. Artyleria nie odegrała w powstaniu żadnej roli. Armia 1863 r., przez którą przeszły dziesiątki tysięcy ludzi z nadzieją zwycięstwa, była armią ochotniczą. Jej działalność zakończyły w 1864 r. dwie większe bitwy: zwycięska pod Ilżą (17.I.), przegrana przez wojska II korpusu pod Opatowem (21.II.). Okres ten reprezentują na wystawie m. in. militaria, fotografie (wybitnych wodzów powstań i ruchów wolnościowych: gen. J. Bema, gen. J. Dąbrowskiego, Z. Padlewskiego, ks. Piotra Ściegiennego, A. Mickiewicza, R. Traugutta oraz bitwy pod Miłosławiem i powstania w Wielkopolsce w 1848 r.), a także mapki ważniejszych działań oddziałów powstańczych w Polsce.

Polacy w Komunie Paryskiej 1871 r., rewolucja 1905—1907 r. na ziemiach polskich — to dalszy odcinek ekspozycji. Ukazuje on nowe wydarzenia na arenie międzynarodowej jako ogniska zapalne wojny. Coraz nowe sylwetki bojowników pojawiają się na widowni dziejowej i podnoszą na nowo hasła walki rewolucyjnej i niepodległościowej. Polscy rewolucjoniści biorą udział m. in. na barykadach Paryża w obronie Komuny

. Polscy rewolucjoniści w Hiszpanii i Kampania Wrześniowa

(gen. J. Dąbrowski — naczelny dowódca wojsk Komuny, gen. Walery Wróblewski), w walkach rewolucyjnych na ziemiach polskich (Feliks Dzierżyński — jeden z kierowników walk rewolucyjnych w Królestwie Polskim, Marcin Kasprzak, Stefan Okrzeja, Henryk Baron). Wielu z nich skazano na śmierć lub zesłanie. Źródła ikonograficzne na wystawie przedstawiają strajk w Łodzi w 1905 r., Warszawę w dniach rewolucji w 1905 r. Poza tym pokazano tu m. in. jednostrzałowy karabin francuski syst. Chassepot — podstawowa broń żołnierza Komuny Paryskiej, karabin pruski syst. Dreysego — pierwszy karabin odtylcowy z zamkiem iglicowym, używany przez armię pruską w wojnie 1870—71, rewolwer belgijski syst. Browning wz. 1900 (takich rewolwerów używali bojownicy PPS w 1905 r.).

Odzyskanie niepodległości Polski w 1918 r., powstanie wielkopolskie 1918/19 i powstanie śląskie 1919—20—21 — to nowa karta historii. W następstwie przegranej przez mocarstwa zaborne wojny kilka narodów europejskich, w tym również Polska, odzyskały niepodległość, o którą jednak naród musiał długo jeszcze walczyć. Wielkopolska wyzwoliła się przez powstanie zbrojne (27.XII.1918 r.). Również na Górnym Śląsku wybuchły powstania przygotowane przez Polską Organizację Wojskową (POW). Pierwsze wybuchło 17.VII.1919 r. w powiecie rybnickim, drugie — w okresie przygotowania plebiscytu i próby opanowania siłą Górnego Śląska przez Niemców (19.VIII. 1920 r.), trzecie trwało od 1.V. do 12 czerwca 1921 r. U podstaw wszystkich powstań leżało dążenie ludu śląskiego do wyzwolenia spod ucisku narodowego i powrotu do Polski. Trzecie powstanie było decydującym argumentem rzuconym na szalę bezpośrednio przed podjęciem przez państwa ententy decyzji co do losów Górnego Śląska. Umieszczona w witrynie mapa ilustruje powstanie wielkopolskie i powstania śląskie. Mamy tu także broń używaną w walkach z zaborcami m. in. karabiny ręczne powtarzalne: francuski syst. Lebel wz. 1885, austriacki syst. Mannlicher wz. 1891, rosyjski syst. Mosin, niemiecki syst. Mau-

ser wz. 1892, CKM austriacki syst. Schwarzlöse, szable, bagnetu oraz granaty ręczne.

Polscy rewolucjoniści walczą także z faszyzmem w Hiszpanii w latach 1936—38. Polskie jednostki ochotnicze, a w szczególności „Dąbrowszczacy” (od nazwy 13 Brygady Międzynarodowej im. J. Dąbrowskiego) przybyli do Hiszpanii jako jedni z pierwszych, wycofali się — jedni z ostatnich. Polacy walczyli również w oddziałach ochotników innych narodowości, np. dowódcą 35 dywizji był legendarny generał „Walter” — Świerczewski, dowódcą 129 czechosłowacko-balkańskiej brygady — W. Komar, dowódcą zgrupowań ochotników międzynarodowych w Katalonii — H. Toruńczyk, komisarzem politycznym tego zgrupowania — E. Szyr. Wystawa ukazuje udział Dąbrowszczaków w walce o wolność Hiszpanii, przedstawia też broń używaną przez ochotników brygad międzynarodowych.

Tragiczną kartę naszej historii stanowi agresja Niemiec na Polskę (1.IX. 1939 r.), która przyniosła — mimo bohaterstwa żołnierza polskiego i patriotycznej postawy narodu — klęskę militarną i polityczną państwa. W jej wyniku naród polski znalazł się w obliczu zupełnej zagłady. Na wystawie dokumentuje się kilka fragmentów z tragicznego września: przekroczenie granicy państwa polskiego przez wojska niemieckie, bitwy żołnierzy polskich o główną linię oporu (1—6.IX.), obronę oblężonej Warszawy (21—27.IX.), szkic operacyjny kampanii wrześniowej. Ekspozuje się również broń żołnierza polskiego oraz inne pamiątki: lornetkę oficera, znalezionej na pobojowisku w Puszczy Kampinoskiej, hełm z mogiły żołnierza poległego pod Kutnem, RKM polski syst. Browning wz. 1928, zakopany w 1939 r. przez obrońców przedmieścia Warszawy-Woli.

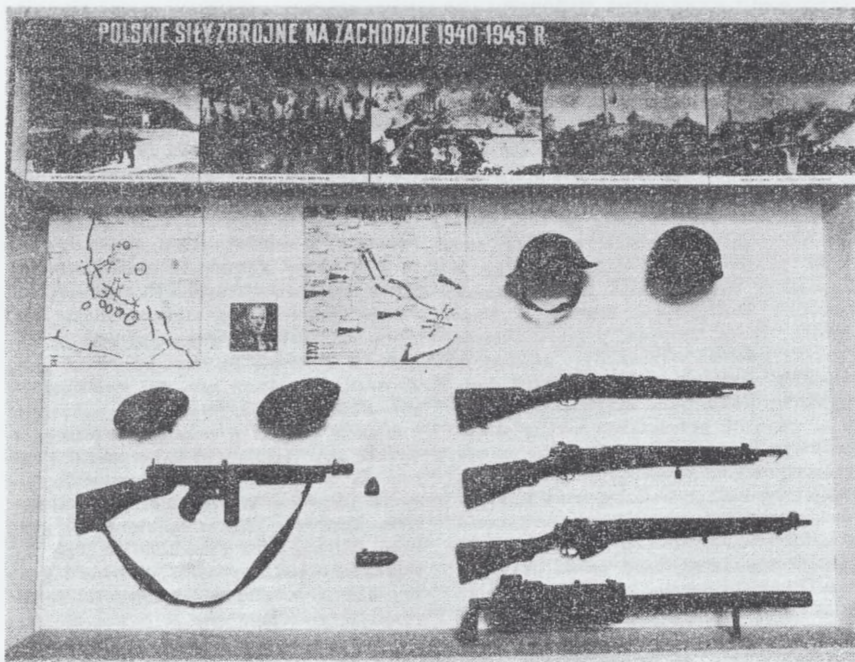
Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie to dalsza część historii oręża polskiego. Formowane na terenie Francji i Wysp Brytyjskich w latach 1940—1944 stanęły u boku zachodnich sprzymierzeńców. Ich wodzem naczelnym (od X.1939 r. do VII. 1943 r.) był gen. Władysław Sikorski, a

po jego tragicznej śmierci gen. Kazimierz Sosnkowski i gen. Bór-Komorowski. Wojska te w roku 1940 brały udział m. in. w walkach o północną Norwegię (maj 1940 r.), w obronie Francji (czerwiec 1940 r.), w „bitwie o Anglię” (VIII—X. 1940 r.). W następnych latach walczyły one we Francji, Belgii, Holandii i północnych Niemczech.

Również Polskie Siły Zbrojne na Wschodzie, formowane w Syrii, Palestynie i ZSSR, walczyły w północnej Afryce (m. in. Samodzielna Brygada Strzelców Karpackich dowodzona przez gen. bryg. St. Kopńskiego) pod Tobrukiem i w rejonie El Gazala, a jej pułk artylerii brał udział w zdobyciu twierdzy Bardia, bronionej przez wojska niemiecko-włoskie. Ponadto we Włoszech II Korpus Polski, idąc na Rzym, przełamywał „Linie Gustawa” i tzw. „linię Hitlera”. Korpus ten w walkach na Półwyspie

Apenińskim stracił 11.379 żołnierzy (w tym 2.301 zabitych).

Polskie jednostki lądowe były rozrzucone na przestrzeni ponad 4.200 km oraz podporządkowane różnym dowódcom brytyjskim. Umieszczone w witrynie szkice operacyjne obrazują: bitwę pod Monte Casino (17—19 maja 1944), w której II Korpus Polski zdobył nie tylko klasztor lecz także łańcuch wzgórz rozciągających się na północny zachód od tego obiektu, I Dywizję Pancerną (utworzoną w Szkocji 25.II.1942 r. pod dow. gen. Stanisława Maczka) w bitwie pod Falaise (Francja). Poza tym umieszczono tu eksponaty związane z Polskimi Siłami Zbrojnymi na Zachodzie: berety jednostek polskich, hełm angielski, karabin francuski syst. Mas wz. 1936, używany przez żołnierzy polskich pod Narwikiem, pistolet maszynowy amerykański syst. Thompson wz. 1928, używany przez od-

Polskie jednostki na Zachodzie

działy polskie we Włoszech, karabin angielski syst. Enfield wz. Mk I, przywieziony do kraju przez mieszkańca Grudziądza, czołgowy karabin maszynowy syst. Browning, wymontowany przez żołnierzy polskich z amerykańskiego czołgu rozbitego pod Monte Cassino.

Tymczasem na okupowanych ziemiach polskich hitlerowcy drogą licznych zarządzeń terrorystycznych i eksterminacyjnych pragnęli przekształcić naród polski w uległą masę ludzką, aby tym łatwiej dokonać jego zupełnej zagłady. W związku z tym Generalne Gubernatorstwo — twór administracyjny utworzony przez okupanta 26.X.1939 r. na części ziem polskich — traktowano jako obszar doświadczeń w likwidowaniu podbitych narodów. Na jego obszarze utworzone zostały obozy koncentracyjne, obozy pracy i przesiedleńcze. Niemiecki okupant nie przewidział jednak, że do walki z nim stanie „skazaniec” — nie pokonany dotychczas naród polski, który już od pierwszych dni okupacji organizował podziemną walkę zbrojną. Na obszarze Polski powstały liczne grupy i jednostki bojowe organizacji podziemnych: AK, BCh, GL. 1 stycznia 1944 r. dekretem Krajowej Rady Narodowej powołano do życia Armię Ludową; GL weszła do AL i w praktyce stała się jej trzonem. W okresie od 1940 do końca 1944 jednostki partyzanckie (w tym również działające na obszarze Polski oddziały radzieckie) prowadziły walkę z okupantem hitlerowskim przy pomocy wszelkich dostępnych środków. Największe akcje zbrojne przeprowadzała Gwardia Ludowa — realizując koncepcję niepodległościową wysuniętą przez Polską Partię Robotniczą. Mapka umieszczona w wityrnie przedstawia tereny walki zbrojnej z okupantem na obszarze całego kraju. Inne szkice operacyjne informują o bitwie w Lasach Janowskich i Puszczy Solskiej (czerwiec 1944 r.) oraz powstaniu warszawskim (I.VIII.—2.X.1944 r.). W wityrnie znajduje się broń palna używana przez partyzantów, m. in. polskie karabiny syst. Mauser z przerobionymi łozami, pistolet maszynowy syst. Sten Mark ze zrzutów dla powstańców oraz granaty ręczne produkcji konspiracyjnej.

Powstanie Wojska Polskiego w ZSRR, wyzwalanie ziem polskich w nowych granicach państwowych — to główny końcowy fragment wystawy. Na wstępie ilustruje się: zorganizowaną w Sielcach nad Oką I Dywizję Piechoty im. T. Kościuszki, I Korpus Polskich Sił Zbrojnych, w którego skład weszły: I Dywizja Piechoty, II Dywizja Piechoty im. H. Dąbrowskiego, I Brygada Artylerii im. J. Bema, I Brygada Pancerna im. Bohaterów Westerplatte, I Pułk Lotnictwa Myśliwskiego „Warszawa” oraz inne jednostki. Korpus ten liczył ponad 45 tys. żołnierzy. Umieszczony w wityrnie plan zapoznaje z bitwą pod Lenino, w której I Dywizja Piechoty im. T. Kościuszki stoczyła ciężkie walki i przełamała opór czołowych oddziałów nieprzyjaciela, oparowała pierwszą pozycję jego obrony, zdobyła węzłowe punkty oporu i zadała poważne straty m. in. oddziałom 337, 113 i 330 niemieckiej dywizji piechoty. Chlubne wykonanie pierwszego zadania bojowego dywizja okupiła stratą 502 zabitych, 1776 rannych i 663 zaginionych. Wielu żołnierzy i oficerów polskich i radzieckich otrzymało ok. 500 odznaczeń wojskowych, m. in. trzem Polakom nadano tytuł Bohatera Związku Radzieckiego. Na wystawie umieszczono m. in. takie dokumenty rzeczowe: hełmy żołnierzy (polskiego i radzieckiego), rogatywka żołnierza 3 Pułku Piechoty I Dywizji, pistolet maszynowy radziecki syst. PPSz fizylera I Brygady Pancernej im. Bohaterów Westerplatte, rusznica PP syst. Simonowa.

16 marca 1944 r. I Korpus przekształcono w I Armię Polską (pod dow. gen. Z. Berlinga, potem gen. St. Popławskiego). Krajowa Rada Narodowa dekretem z dnia 22.VII.1944 r. przejęła zwierzchnią władzę nad Armią Polską w ZSRR i łącząc ją z Armią Ludową powołała do życia jednolite Wojsko Polskie. Naczelnym Dowódcą został mianowany gen. broni Michał Rola-Żymierski, a jego zastępcami — gen. dywizji Z. Berling i gen. brygady A. Zawadzki. W sierpniu 1944 r. rozpoczęło formowanie II Armii Wojska Polskiego (pod dowództwem gen. Karola Świerczewskiego, a po jego śmierci — gen. dywizji St. Popławskiego). W tym

Z walk I i II Armii Wojska Polskiego o Berlin i Pragę

okresie Wojsko Polskie liczyło w jednostkach bojowych ponad 200 tys. żołnierzy i miało w swym składzie: Naczelne Dowództwo, dwa dowództwa Armii (I i II), dziesięć dywizji piechoty, jedną brygadę kawalerii, dwanaście brygad artylerii, jedną brygadę moździerzy, trzy dywizje artylerii przeciwlotniczej, jeden korpus pancerny, jedną brygadę saperów, jednostki zaporowe szkoły oficerskiej, lotnictwo (4 dywizje w stadium formowania), załóżek marynarki wojennej (zapasowy batalion morski). Umieszczone na wystawie material dokumentarny ilustruje fragmenty przeprawy przez Odrę, forsowanie Nysy, walki na przedpolach Berlina, udział w operacji praskiej w Czecho-

słowacji, zakończony wyzwoleniem Pragi. Działania Wojska Polskiego w operacji berlińskiej i praskiej stanowiły zwycięskie uwieńczenie wieloletniego wysiłku orężnego narodu polskiego w walce z hitlerowskimi Niemcami.

W witrynach XX i XXI oraz na podiach znajdują się przykłady uzbrojenia I i II Armii WP m. in. pistolet maszynowy żołnierza 6 pułku piechoty II Dywizji Piechoty, poległego w walce o Wał Pomorski, samoczynny karabin radziecki syst. Tokariewa SWT, rewolwer syst. Nagant, pistolet syst. TT, szabla używana przez żołnierza I Brygady Kawalerii, pistolet maszynowy radziecki syst. PPSz żołnierza II Armii poległego pod Budz-

szynem, karabin radziecki snajperski. Ponadto są tu modele: armaty przeciwlotniczej (kal. 85 mm), czołgu T-34, haubicy (kal. 122 mm), radzieckiej broni raketowej M 13 (słynnej katuszy) oraz oryginalnego jej pocisku (wagi 42 kg). Ilustracje przedstawiają wyzwoloną Warszawę, fragmenty walki o Wał Pomorski, Kołobrzeg oraz zaślubiny z morzem.

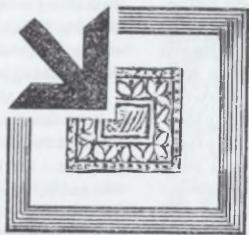
Ostatnia witryna (XXII) ilustruje Polskę Ludową po wyzwoleniu: jej pierwsze trudne lata, wysiłek społeczeństwa, osiągnięcia gospodarcze i kulturalne oraz siłę odrodzonego Wojska Polskiego, dysponującego wysoko kwalifikowaną kadrą i uzbrojonego w nowoczesną broń i sprzęt bojowy. Obok witryny wznoszą się trzy sztandary: 2 berlińskiego pułku piechoty, ufundowany przez społeczeństwo m. st.

Warszawy, 14 dywizji piechoty, ufundowany przez społeczeństwo m. Bydgoszczy w 1945 r. oraz 1 warszawskiej dywizji kawalerii z 1945 r. Pod nimi — jako symbol klęski — leży hitlerowska chorągiew ze swastyką jednostki podległej gen. adm. Standerowi w 1945 r.

Ekspozycję zamyka fragment przemówienia Władysława Gomułki na uroczystościach Tysiąclecia Państwa Polskiego w Poznaniu 16—17.IV.1966 r.: „Polska Ludowa wieńczy swym dziełem Tysiąclecie Państwowości Polskiej, a zarazem zakłada fundamenty pod nową epokę dziejów narodu. Nasze pokolenie jest dziedzicem tradycji i dorobku wszystkich Polaków”.

JOZEF BŁACHNIO

Z naszego

muzeum

Eksponowana w naszym Muzeum czasowa wystawa historyczna pt. „Wojsko w 1000-letnich dziejach Państwa Polskiego” cieszy się ogromnym powodzeniem. Poza mieszkańcami Grudziądza zwiedzają ją licznie wycieczki turystów, zarówno polskich jak i zagranicznych. Od chwili otwarcia wystawy tj. od dnia 17 maja do dnia 30 września 1967 r. ekspozycję tę zwiedziło ogółem 11.453 osoby, w tym 200 wycieczek z 6.696 uczestnikami. Przychylając się do wniosków wielu szkół o przedłużenie okresu otwarcia tej wystawy kierownictwo Muzeum w Grudziądzu uzyskało zezwolenie dyrekcji Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie na eksponowanie tych zbiorów przez następane tygodnie — do połowy listopada 1967 r.

Intensywne prace wykopaliskowe, prowadzone przez Dział Archeologii naszego Muzeum na cmentarzysku wczesnośredniowiecznym w Grucznie, pow. Świecie n. Wisłą (w bieżącym sezonie od dnia 12 czerwca), przyniosły bardzo ciekawe wyniki. Do końca września br. wyeksplorowano łącznie 460 grobów (wliczając w to eksplorację od 1964 r.). Uzyskano dużą liczbę eksponatów, m. in. tysiące koralików, dziesiątki kabłączków, pierścionków, wiele

obrączek, noży i amuletów. Na szczególną uwagę zasługują: puncowana (ornamentowana specjalną techniką) opaska brązowa oraz dobrze zachowana skórzana pochewka do noża. Szczegółowe sprawozdanie z badań zamieścimy w jednym z następnych numerów naszego „Informatora”. Przy tegorocznych pracach wykopaliskowych byli zatrudnieni studenci archeologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz antropologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W ciągu września wydatną pomocą przy pracach wykopaliskowych służyli uczniowie Szkoły Podstawowej w Grucznie, którzy w ramach pracy społecznej uczestniczyli przy eksploracji grobów (przez trzy tygodnie). Wobec braku w tym czasie sezonowych pracowników fizycznych pomoc młodzieży okazała się niezwykle cenna, szczególnie ze względu na planowane w bieżącym roku całkowite zakończenie prac na tym stanowisku. Muzeum w Grudziądzu — w pełni doceniając obywatelską postawę uczniów — składa Im oraz Kierownictwu Szkoły Podstawowej w Grucznie wyrazy uznania oraz podziękowania.

Szczegółowa frekwencja zwiedzających zbiory grudziądzkiego Muzeum w pierwszym półroczu 1967 r. — zarówno w gmachu Muzeum jak i poza stałym terenem ekspozycyjnym — przedstawiała się następująco:

A. WYSTAWY STAŁE W GMACHU MUZEUM

1. Pradzieje Ziemi Chełmińskiej
2. Historia Grudziądza
3. Kultura materialna okolic Grudziądza (w formie zmagazynowanej)
4. Malarstwo polskie XIX i XX wieku (do 31 marca 1967 r.)
5. Galeria Współczesnego Malarstwa Pomorskiego (do 31 marca 1967 r.)

Dwie ostatnie wystawy zostały czasowo zlikwidowane — w związku z przeznaczeniem wszystkich sal na piętrze Muzeum na wielką wystawę historyczną „Wojsko w 1000-letnich dziejach Państwa Polskiego”.

B. WYSTAWY CZASOWE W GMACHU MUZEUM

1. „Malarstwo Zdzisława Przebindowskiego”; 21.XII.1966 r. — 19.II. 1967 r. — 2.352 osoby (w tym 31 wycieczek z 1.349 uczestnikami).
2. „Wystawa prac Haliny Korbik”; 22.II.—8.III.1967 r. — 881 osób (20 wycieczek z 356 uczestnikami).
3. „Wystawa sztuki jawańskiej”; 9.IV.—27.IV.1967 r. — 2.377 osób (63 wycieczki z 1.859 uczestnikami).
4. „Wojsko w 1000-letnich dziejach Państwa Polskiego”; 17.V.—30.VI. 1967 r. — 5.768 osób (128 wycieczek z 3.606 uczestnikami, wystawa czynna nadal).

C. WYSTAWY RUCHOME NA TERENIE MIASTA GRUDZIĄDZA

1. Klub przy ul. Jagiellończyka
  - a) „Współczesna grafika bydgoska”; 8.III.—24.VII.1967 r. — 750 osób.
  - b) „Wyroby kowalskie”; 4.II.—20.III.1967 r. — 800 osób.
2. Klub przy ul. Kwiatowej
  - a) „Malarstwo pomorskie” cz. I; 3.V.—24.VI.1967 r. — 1.000 osób.
3. Klub Poligrafa
  - a) „Kaszubska sztuka ludowa”; 3—28.III.1967 r. — 300 osób.
4. Międzyzakładowy Klub Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Spożywczego i Cukrowniczego
  - a) „Grafika Stanisława Brzęczkowskiego”; 10.III.—20.IV.1967 r. — 900 osób.
5. Świetlica Pomorskiej Odlewni i Emalierni
  - a) „Malarstwo Aleksandra Gierymskiego”; 10.III.—30.VI.1967 r. — 600 osób.
6. Technikum Mechaniczne
  - a) „Pomocniczy sprzęt rybacki”; 7.II.—17.III.1967 r. — 2.550 osób.
  - b) „Maski przeciwgazowe”; 17.III.—30.IV.1967 r. — 2.500 osób.
  - c) „Wystawa starodruków”; 30.IV.—20.VI.1967 r. — 2.500 osób.

D. WYSTAWY RUCHOME POZA GRUDZIĄDZEM

- a) „Malarstwo Haliny Korbik”; 22.XII.1966 r.—18.II.1967 r. — Muzeum na Zamku w Kwidzynie — 2.500 osób.
- b) „Malarstwo Zdzisława Przebindowskiego”; 4.III.—24.IV.1967 r. — Muzeum na Zamku w Kwidzynie — 1.500 osób.
- c) „Malarstwo artystów województwa bydgoskiego”; 3.V.—15.VI.1967 r. — Muzeum na Zamku w Kwidzynie — 5.500 osób.
- d) „Grafika artystów województwa bydgoskiego”; 10.III.—30.VI.1967 r. — Szkoła Podstawowa w Dusocinie, pow. Grudziądz — 450 osób.
- e) „Grudziądz w grafice Cecylii Wiśniewskiej”; 9.III.—19.VI.1967 r. — Powiatowy Dom Kultury w Świeciu n. Wisłą — 8.570 osób.

Frekwencja zwiedzających zbiory w gmachu Muzeum w trzecim kwartale 1967 r. wynosiła ogółem 6.169 osób, w tym 88 wycieczek z 2.938 uczestnikami.

(now.)

z życia

Grudziądzki Oddział KPTK pożegnał w lipcu 1967 r. jednego ze swych najaktywniejszych działaczy — kierownika sekcji muzycznej i zarazem V-prezesa Oddziału dra Zbigniewa Kowalczewskiego. W dniu 14 lipca br. odbyło się w Klubie KPTK spotkanie przedstawicieli władz partyjnych i administracyjnych wojewódzkich i miejskich, Zarządu Głównego KPTK oraz członków Zarządu grudziądzkiego Oddziału z opuszczającym nasze miasto zasłużonym działaczem kultury. Podkreślając zasługi dla rozwoju życia kulturalnego naszego miasta, głównie w zakresie kultury muzycznej, ofiarną, pełną inicjatywy i pomysłowości pracę społeczną, obecni na uroczystości przedstawiciele władz złożyli dr Z. Kowalczewskiemu wyrazy uznania i gorącego podziękowania, wręczając dyplomy i okolicznościowe upominki. Pożegnalne spotkanie — przy kawie i tradycyjnej lampce wina — upłynęło w bardzo serdecznej atmosferze.

W lipcu 1967 r. został rozstrzygnięty konkurs pn. „Grudziądz w plastyce” ogłoszony przez sekcję plastyków-amiatorów. Wpłynęło nań ogółem 51 prac różnych technik. Powołana komisja konkursowa — w składzie: dr Stanisław Myśliborski-Wołowski, mgr Krzysztof Cander i mgr Bożena Sikorska-Nowacka — po wnikliwej analizie wszystkich nadesłanych prac postanowiła przyznać następujące nagrody i wyróżnienia:

I nagrodę w wysokości 1.000 zł — za obraz olejny „Ulica Spichrzowa” (godło „Klon”) Zenona Zaremby.

Dwie równorzędne II nagrody (po 700 zł każda) — za akwarelę „Grudziądz — mniej reprezentatywnie” (godło „Epi-

taza”) Zdzisława Sobockiego i za rysunek tuszem „Wieże-Grudziądz” (godło „Amator”) Mieczysława Kołodziejkiego.

III nagrodę w wysokości 500 zł — za obraz olejny „Krypy na Wiśle” (godło „Piast”) Eugeniusza Bonny.

Dwa równorzędne wyróżnienia (po 300 zł każde) — za temperę „Kościół młodzieżowy — Grudziądz” (godło „Aramis”) Marka Kunkla oraz za obraz olejny „Ullica w słońcu” (godło „Henryk”) Stefana Janowskiego.

Ponadto dokonano wyboru prac celem zorganizowania z nich wystawy w witrynach sklepów przy ul. Wybickiego w Grudziądz. Z nadesłanych 51 wybrano 39 obrazów, grafik i rysunków, które w ciągu miesiąca sierpnia br. były eksponowane w oknach wystawowych, wzbudzając duże zainteresowanie mieszkańców naszego miasta. Natomiast uroczystość wręczenia nagród odbyła się w Klubie KPTK w Grudziądzu w przeddzień Święta Lipcowego — 21.VII.br.

W ciągu sierpnia br. czynna była w Klubie KPTK wystawa prac Zenona Korytowskiego, młodego artysty-plastyka z Tucholi. Ekspozycja — złożona z 8 grafik i temper — została zorganizowana przez Oddział KPTK i grudziądzkie Muzeum.

W dniu 14 września br. w auli Państwowej Szkoły Muzycznej w Grudziądzu odbył się koncert kameralny w wykonaniu zespołu Filharmonii Pomorskiej z Bydgoszczy. Koncert — zorganizowany przez grudziądzki Oddział KPTK — odbył się w ramach IV Festiwalu Muzyki Polskiej.

Wrzesień był ostatnim miesiącem ogólnomiejskiego konkursu, organizowa-

nego od kilku lat przez sekcję miłośników miasta Oddziału KPTK i Zarząd Zieleni Miejskiej w Grudziądzu pod nazwą „Ozdabiamy domy kwiatami”. Bieżący rok przyniósł nowe pomysły rezultaty, zarówno pod względem jakości przystrojonych okien i balkonów jak i ich ilości. Poza stałymi uczestnikami konkursu znalazło się tym razem wielu nowych. Stanowili oni jedną trzecią wszystkich zgłoszeń. W związku z tym pokaźnie zwiększono ilość nagród: łącznie przyznano ich 101, w tym 30 dyplomów, wykonanych przez grudziądzkiego artystę-plastyka mgra Krzysztofa Candra, 30 fotogramów związanych tematycznie z naszym miastem, wykonanych przez dra Stanisława Myśliborskiego-Wolowskiego oraz 41 roślin ozdobnych. A oto nazwiska nagrodzonych — pierwsze miejsca w grupie najlepiej udekorowanych balkonów zajęli: PP. WITKO z ul. Kopernika 5, PP. ANGOWSCY z ul. Sienkiewicza 9 i PP. ROSZYKOWIE z ul. Świerczewskiego 27. Natomiast pierwsze nagrody za najładniej ukwiecone okna otrzymali: PP. ZIELIŃSCY z ul. PCK 7, PP. GOSIENIECCY z ul. Klasztornej 3 i PP. SIEROŻEŃSCY z ul. Klasztornej 5. Uroczystość wręczenia nagród i wyróżnień odbyła się w dniu 29 września br. w świetlicy Zarządu Zieleni Miejskiej, gromadząc licznie przybyłych uczestników konkursu oraz zainteresowanych.

W imieniu organizatorów przemawiali: Włodzimierz Dąbrowski, dyrektor ZZM, przedstawiając zebranych pokrótce historię opieki nad terenami zielonymi w mieście oraz mgr Brunon Klimek, kierownik sekcji miłośników miasta Oddziału KPTK, podsumowując wyniki konkursu. Tegoroczny plon konkursu jest jak najbardziej zadowolający i świadczy o tym, iż idea powszechnego ozdabiania naszych okien i balkonów zatacza coraz szersze kręgi. Konkurs ten przyczynił się także do wysokiej noty Grudziądza w ogólnowojewódzkiej imprezie pod nazwą „Ziemia bydgoska w kwiatach i zieleni”.

Tegoroczna inauguracja roku kulturalno-oświatowego 1967/68 odbyła się w Klubie KPTK — filii nr 6 Biblioteki Miejskiej w Grudziądzu w dniu 29 września br. Władze miejskie reprezentował kierownik Wydziału Kultury Prezydium MRN — Jan Fabiszewski, natomiast organizatorów — kierowniczką Biblioteki Miejskiej — Helena Minkiewicz. Uroczystość połączono z wieczornicą poświęconą Krzysztofowi Kamilowi Baczyńskiemu — pocie Warszawy. Prelekcję o jego życiu i twórczości wygłosiła mgr Helena Czemisow, natomiast wiersze poety recytowali uczniowie Technikum Gospodarczego w Grudziądzu. Impreza cieszyła się dużym zainteresowaniem publiczności, czego dowodem była liczna frekwencja słuchaczy.

(bos)